

Żelazko żarowe kominkowe

AUTOR / WYTWÓRCA

CZAS I MIEJSCE

Czas powstania:
lata 30-40. XX w.

Miejsce powstania:
Końskie, Polska

DANE TECHNICZNE

Wymiary:
wys.: 225 mm, sze.: 205 mm, dł.: 115 mm

Materiał:

Technika:

PRAWA

Właściciel obiektu: Muzeum Inżynierii i Techniki. Wizerunki cyfrowe i metadane obiektu: domena publiczna. Opis kontekstowy: licencja CC BY-NC-SA 3.0 PL (Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 3.0 Polska).

POZOSTAŁE INFORMACJE

MIM 1410/IX/138

SŁOWA KLUCZOWE

OPIS

Żelazko to urządzenie służące do wygładzania zagnieceń na tkaninach i skórach za pomocą temperatury i nacisku wywieranego przez prasującego. Pod wpływem temperatury

rozluźniają się więzy w cząsteczkach tworzących włókna tkanin. Dzięki temu gorące tkaniny rozprostowują się pod naciskiem żelazka i zachowują kształt po ich ochłodzeniu. Pierwsze żelazka wykonane z kutego żelaza pojawiły się w XII wieku. Schyłek XIV wieku przyniósł nowe możliwości technologiczne w odlewnictwie, co przyczyniło się do wykorzystania mosiądzu i żeliwa w procesach produkcyjnych. Żelazka przybrały kształt bloku odlanego z mosiądzu wyposażonego w uchwyt. Trzeba je było rozgrzewać nad ogniem czy na kuchni. Ponieważ czynność ta nie pozwalała na utrzymanie stałej temperatury prasownia, konstrukcje udoskonalono tworząc zagłębienie w stopie żelazka. W zagłębieniu umieszczano rozżarzony węgiel drzewny. Rozwiązanie to powodowało jednak powstawanie iskier, które wypalały dziury w prasowanych materiałach. Mosiężne żelazka pudełkowe z zabudowanym paleniskiem rozpowszechniły się dopiero w XVII i XVIII wieku. Oprócz węgla do rozgrzewania stopy żelazka używano tak zwanej duszy, czyli rozgrzanej sztabki metalu. W Polsce największą popularnością cieszyły się żelazka pudełkowe odlewane z mosiądzu lub żeliwa. Najczęściej naśladowano wzory niemieckie. Prezentowany obiekt to żelazko z kominem na węgiel. Służyło w gospodarstwach domowych do prasowania grubych tkanin i skór. Zostało wykonane w całości jako odlew żeliwny. Składa się z masywnego korpusu w kształcie pudełka rozgrzewanego węglem. W środku umieszczono coś na kształt popielnika z kratą, zakończonego otworem ciągowym z tyłu korpusu. Otwór, zamykany na zasuwkę, pozwalał regulować żarzenie się węgla i temperaturę żelazka. Druga część urządzenia to otwierane do góry, zawieszane na zawiasach, żeliwne wieko z kominem skierowanym w prawą stronę. Komin chronił osoby praworęczne przed wydostającymi się z żelazka oparami z rozżarzonego węgla. Znacznie rzadziej wytwarzano żelazka z kominem skierowanym w lewą stronę. Na spodniej stronie klapy umieszczono zasuwkę, zakończoną na zewnątrz drewnianą gałką służącą do zamykania i otwierania żelazka. Rozkwit przemysłu odlewniczego w XX wieku i masowa produkcja żelazek, spowodowały znaczne zubożenie ich estetyki. Omawiany obiekt ozdobiono drobnym szlaczkiem na wieku oraz reliefem na zasuwie otworu ciągowego. Relief przedstawia głowę brodatego mężczyzny. Prezentowane żelazko zostało wyprodukowane w Fabryce Odlewów Żelaznych i Emalierni Słowianin w Końskich, założonej w 1900 roku przez Mojżesza Hochberga i Abrama Ajzenberga. Produkowano w niej odlewy żeliwne, rury oraz naczynia kuchenne. W 1929 roku zakład został zarejestrowany jako spółka akcyjna i zmienił nazwę na: Fabryka Odlewów Żelaznych i Emaliernia Słowianin Spółka Akcyjna w Końskich. Na żelazku umieszczono znak firmowy fabryki z tego okresu. Co ciekawe, żelazka na węgiel w Polsce w rejonach nie objętych elektryfikacją były używane jeszcze w latach 70. XX wieku. Ostatnie tego typu żelazko wyprodukowane zostało w Hucie w Zabrze w 1974 roku.